

Альбіна Хромчанка

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт***МОВА І СТЫЛЬ ГАЗЕТЫ «НАША НІВА»**

Грамадска-палітычнае выданне «Наша ніва» – самае старэйшае ў краіне, якое выходзіць з лістапада 1906 года. Яно займае сваё адмысловае месца ў сучасных СМІ Беларусі, працягваючы традыцыі першай беларускай грамадска-палітычнай, навукова-асветніцкай і літаратурна-мастацкай газеты. Першым рэдактарам адроджанай у 1991 г. «Нашай нівы» быў журналіст Сяргей Дубавец. Да 1996 г. газета выдавалася ў Вільні і была галоўным выданнем нацыянальна-дэмакратычнай інтэлігенцыі. Пасля пераезду рэдакцыі газеты ў Мінск выданне «Нашай нівы» паступова трансфармуецца з літаратурна-інтэлектуальнага ў грамадска-палітычнае. Сёння гэта аналітычнае штотымяснае выданне літаратурна-інтэлектуальнага кірунку [1]. З 1997 года існуе таксама інтэрнэт-платформа nn.by. Мяркуецца, што гэта самы наведваны сайт на беларускай мове.

Сярод іншых беларускіх сродкаў масавай інфармацыі названая газета прыцягвае ўвагу не толькі сваёй гісторыяй існавання, якая не такая простая і лёгкая, як сведчаць агульнавядомыя факты, але і ідэйнай скіраванасцю. Менавіта скіраванасць на захаванне духоўнай спадчыны народа, нацыянальнай культуры, адраджэнне традыцый яднае купалаўскую «Нашу ніву» з сучаснай. Да прыкладу, у рубрыцы «Гісторыя» змешчаны матэрыял Уладзіслава Ахроменкі «Казакі на беларускай зямлі: што расказваюць архівы СБУ», у якім апавядаецца пра незнаёмыя старонкі беларускай гісторыі. У рубрыцы «Мова» пад назвай «Што адбываецца з беларускай мовай – папулярна расказваем пра першы арфаэпічны слоўнік» публікуецца інтэрв'ю з аўтарамі арфаэпічнага слоўніка беларускай мовы. Праблема мовы ўздымаецца і ў іншых матэрыялах, у прыватнасці ў рубрыцы «Грамадства» і інш. (Наша ніва. 02.08.2017). Такая ўвага да беларускай мовы сведчыць пра тое, што і праз стагоддзе застаюцца актуальнымі функцыянаванне роднай мовы ў грамадстве, замацаванне адзінай літаратурнай нормы пры наяўнасці лексічнай, граматычнай, арфаграфічнай варыянтнасці, стварэнне высокай культуры беларускага публіцыстычнага маўлення. У рэчышчы гэтых пытанняў, думаецца, будзе карысны аналіз мовы і стылю прынамсі аднаго, пазначанага вышэй, нумара сучаснай газеты «Наша ніва».

У назве матэрыялу Улада Швядовіча «Пад Пухавічамі 65-гадовы дачнік *зладзіў разню*, адну жанчыну ўратаваў 6-гадовы ўнук» назіраецца

парушэнне лексічнай спалучальнасці слоў у словазлучэнні *зладзіў разню*. Дзеяслоў *зладзіць* шматзначны. Першае яго лексічнае значэнне ‘пабудавець, зрабіць’: *пабудавець хату, зрабіць вяселле*. Другое – ‘даць рады, саўладаць з чым-небудзь’: *і з сэрцам зладзіць цяжка*. Трэцяе – ‘зрабіць узгодненым, стройным’: *...добра зладзілі свае галасы* [2, с. 476]. Таму ў гэтым кантэксце лексічна спалучальны можа быць дзеяслоў *учыніў*, які ўжыты ў подпісе пад фотаздымкам лецішча, што змешчаны ў гэтым жа матэрыяле.

Дзеяслоў *грукае* ў фразе «...Лёня *грукае* ў маю *шыбу*...» не пажадана выкарыстоўваць з назоўнікам *шыба*, паколькі абазначае ‘шумна, з сілай біць’, а *шыба* – гэта шкло. Можна *грукаць* у дзверы, у сцены і інш.

Пад уплывам рускай мовы, думаецца, з’яўляюцца памылкі і ва ўстойлівым спалучэннях слоў, як, у прыватнасці, *пагрузіцца ў сябе*: «Ды і відавочна было, што Леанід неяк *пагружаны ў сябе*...» У беларускай мове ёсць уласныя сродкі: *занурыцца, быць панурым, быць у сабе*...

У гэтым жа матэрыяле Улада Швядовіча ўжыты лексічныя адзінкі размоўнага стылю, што істотна разбурае агульную сістэму публіцыстычнага маўлення аўтара, такія як «піў жорстка, па-чорнаму», «сарвала дах», «едзе дах» і інш.

Неабходна зацеміць, што журналісцкія матэрыялы у газеце выразна розняцца аўтарскім стылем, культурай маўлення, узроўнем валодання нормаў сучаснай літаратурнай мовы. Станоўчым бачыцца ўжыванне малапашыраных лексічных адзінак, якія маюць празрыстую семантыку і арганічна кладуцца ў тканіну твора, напрыклад, *плынь – паток*: «А цяпер у нас і замежныя студэнты з’явіліся... на маёй *плыні* былі толькі два не беларусы» (с. 6), альбо выкарыстанне прыназоўніка *праз* на месцы *з-за* (параўн.: *руск.* из-за), які фактычна выцесніў уласнабеларускі прыназоўнік пры абазначэнні прычынных адносін: «Ці ўзнікалі ў вас праблемы *праз* палярную ноч?» (с. 13), «Але перажываю не столькі *праз* абразы, колькі *праз* тое, што людзі не разумеюць праблему...» (с. 7) і інш. У прыватнасці, у народных гаворках (паўднёва-заходні арэал) пры абазначэнні аб’ектных адносін пашырана менавіта канструкцыя нахштальт *гаварыць праз яго* – літ.: *гаварыць пра яго*.

Для газеты ў цэлым характэрны вялікія, разгорнутыя загаловкі, структурна выражаныя складанымі сказаўмі, пераважна складаназалежнымі. Яны ўтрымліваюць ключавую інфармацыю і нагадваюць лід: «Жыхары вёскі Заказанка шукаюць управу на суседа, які здае дом пад вяселлі і карпаратывы», «Вандроўніца, за фотаблогам

якой сочыць 20 тысяч чалавек: “Хачу стварыць у Інданезіі беларускую вёску!”», «Каб захаваць беларускасць сыноў, у сям’і Шэйных з Мінска іх перавялі на хатняе навучанне». Падобныя канструкцыі часта могуць мець памылкі, сведчаннем чаму з’яўляецца апошні прыклад: займеннік *іх* адносіцца да двух назоўнікаў: *сыноў* і *сям’і*, таму няясна, каго ж перавялі на хатняе навучанне.

Вядома, што структурна складаная, разгорнутая загатоўка – прыкмета сучаснага журналісцкага тэксту. Аднак у «Нашай ніве», якая працягвае традыцыі купалаўскай газеты, арганічным бачылася б выкарыстанне кароткіх, сіцслых, вобразных загатоўкаў, што былі характэрны для публіцыстыкі нашаніўскай пары, напрыклад: «Вера і нацыянальнасць», «Пуцяводная ідэя», «Цяжкая пара», «Думкі» і інш. [3, с. 58]. Разам з гэтым у традыцыі наследавання назваў рубрык рэдакцыі газеты спрабуе захаваць купалаўскі «след», параўн.: «Пра-свет» – «З усіх старон», «Усяго патроху» – «Аб усім патроху» і інш.

Такі «след» бачыцца перадусім і ў непарыўнай традыцыі захоўваць і ўдасканальваць публіцыстычнае маўленне на роднай мове. Бадай што, гэта сэння самае каштоўнае і неабходнае для культурнага, духоўнага развіцця нашага грамадства.

Літаратура

1. Наша ніва (1906) [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://ru.m.wikipedia.org>. – Дата доступу : 01.09. 2017.
2. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. – Т. 2 / рэд. тома А. Я. Баханькоў. – Мінск: Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1978. – 768 с.
3. Хромчанка, А. Р. Асновы творчай дзейнасці рэдактара : вучэб.-метад. комплекс для студэнтаў Ін-та журналістыкі БДУ / А. Р. Хромчанка. – Мінск : БДУ, 2010. – 107 с.

Аляксандр Цікоцкі

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЯКУБ КОЛАС ЯК РЭДАКТАР (на прыкладзе працы над перавыданнем трылогіі «На ростанях»)

Якуб Колас – адзін з найбольш вядомых класікаў беларускай літаратуры, творы якога неаднаразова перакладаліся на рускую і шэраг іншых моў. Дастаткова вядомы ён і ў якасці публіцыста. Значна менш ведаюць Коласа як рэдактара. Між тым вывучэнне яго жыцця сведчыць